

ANADOLU VE ÖZBEK SAHASI NİNNİLERİNİN YAPI- ŞEKİL, KONU-İÇERİK VE İŞLEVİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR DENEME

Mehmet TEMİZKAN* - Erhan SOLMAZ**

Özet:

Türk edebiyatının sözlü ürünlerinden biri olan ninni, geçmişten bugüne kadar değişik konu ve işlevlerle varlığını sürdürmüştür. Anne ile bebeğin en etkili iletişim yollarından biri olan ninni, gerek Anadolu gerekse çalışmamıza konu edindiğimiz Özbek sahasındaki bilim adamlarının ilgisini çekmiştir. Biz de, bu çalışmada öncelikle konu üzerine yapılmış çeşitli araştırmaları inceleyecek ve ilk olarak Anadolu sahasında ninni ile ilgili yapılan tanımlar ve araştırmacıların bu türle ilgili tasnifleri üzerinde duracağız. Daha sonra Özbeklerdeki ninni kavramı ve Özbeklerin sözlü geleneğinde ninnilerin yeri üzerine değerlendirmeler yaparak her iki sahadaki ninnileri; yapı-şekil, konu-içerik ve işlev bağlamında değerlendireceğiz. Çalışmamızın temel amacı, bugün her ne kadar birbirinden farklı coğrafyalarda yaşıyor olsalar da aynı kültürel belleğe sahip iki Türk boyunda var olan bu türün ortaklık ve benzerliklerini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Ninni, Özbek, Anadolu, karşılaştırma, kültürel bellek.

A Study on Comparison about Uzbek and Anatolian Lullabies on the Context of the Formation-Fashion, Issue-Content and Functions

Abstract:

The lullaby which is one of the verbal narratives of Turkish literature, have existing by different issues and functions since past to present. Also the lullaby, one of the most affective communication methods between mother and baby, created interest to a number of scientists bother in Anatolia field and in Uzbekistan which is the basic element in this study. In that article firstly the certain studies, had been worked before will analysed and the defination and classification about the lullaby of the scienstist

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, mtemizkan@hotmail.com.

** Öğr. Üy. Dr., Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, erhan.solmaz@edu.tr

belong to Anatolian field in Turkish literature. After that, the lullabies belong these fields will evaluated on the context of the formation-fashion, issue-content and the function as mentioning the lullaby term in Uzbek culture and on the place of lullabies in Uzbek's verbal tradition. The basic aim of this article is to express the similarities on the "variety" of two Turkish clans which lives in the far places and depends on the same cultural memory.

Keywords: The lullaby, Uzbek, Anatolia, comparison, the cultural memory

Giriş:

Kaynaklarda Ninni

Türk sözlü geleneğindeki ferdî yaratmalardan biri de ninnidir. Anne ile bebek arasında birincil sözlü iletişimi¹ sağlayan ninni, son zamanlarda birçok bilim alanının dikkatini çekmektedir². Ninni, anne tarafından bebeğe kimlik bilincinin aktarılmasında çok önemli bir işleve sahiptir. Kelime çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde karşımıza çıkmakta olup bu da bize kelimenin menşei hakkında tarihsel düzlemde net bilgilerin bulunmadığını gösterir. Ninni, Türkçenin ilk sözlüğü olan *Dîvânü Lugâti 't-Türk'*te "balu balu" olarak geçmektedir (Mahmud 2007: 169).

Ninniler üzerine yaptığı değerli çalışmasıyla başta bizim yazımız olmak üzere pek çok esere kaynaklık eden Amil Çelebioğlu, *Türk Ninniler Hazinesi* adlı eserinde, kelimenin Anadolu sahasında en eski kullanımının Karacaoğlan'a ait bir dörtlükte;

*"Mestanedir Karacaoğlan mestane,
Güzel olan gül gönderir dostuna,
Yatır beni kız dizinin üstüne,
Nen eyle de kaşın gözün süzerek"*

"nen eylemek" şeklinde kullanıldığını ve *Dîvânü Lugâti 't-Türk'*teki ve Karacaoğlan'daki kullanımı da dikkate alındığında, ninni kelimesinin XI. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlandığını tespit etmektedir (Çelebioğlu 1995: 10-11). Biz de, elbette bu önemli tespiti katılmaktayız. Ninniler üzerine ayrıntılı çalışmasıyla başta bizim çalışmamız olmak üzere diğer çalışmalara da kaynak olan A. Çelebioğlu'ndan sonra bu konu üzerine çalışma yapan isimler de, Çe-

1 Bilinen en eski iletişim şeklidir. İletişimin dört temel unsuru (Kaynak, hedef, mesaj-ileti ve kanal) bu iletişim sürecinde aktif bir şekilde rol alır. Sözlü iletişimde mesajlar, semboller sistemi olan dil sayesinde hedefe ulaşır. Bu iletişim biçiminde ses, söz, kelime ve konuşma çok önemli bir yer tutar. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Alim Kaya, *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, Ankara 2014: Pegem Yayınları; Doğan Cüceloğlu, Ünsal Oksay, *İletişimin ABC'si*, İstanbul: 2007: Der Yayınları; Merih Zillioğlu, *İletişim Nedir?*, İstanbul: 2007 gibi kaynaklara bakılabilir.

2 Aynur Yıldız tarafından 2009 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsüne doktora tezi olarak sunulan *Prematüre Bebeklerde Emzik Verme ve Ninni Dinletme Yöntemlerinden Total Oral beslenmeye Geçiş Süresi ve Emme Başarısı Üzerine Etkisi* adlı çalışma, son yıllarda sadece ülkemizde değil Amerika başta olmak üzere neredeyse bütün batılı ülkelerde ninninin bir terapi yöntemi olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

lebioğlu'nun görüşünü desteklemişlerdir. Buna ek olarak Anadolu'da ninni sözcüğünün; “nen, nenni, nanay, laylay” gibi çeşitli şekillerde de kullanıldığı görülmektedir.

1. Anadolu ve Özbek Sahasında Ninni (Tanım ve Tasnifler)

Anadolu sahasında ninniler konusunda pek çok araştırmacının tanımı bulunmaktadır. Bizdeki ilk müstakil ninni kitabını yazan Kunos'a göre ninni, “*Evlât sevgisine dayanan ve bir Türk için dinlenmesi hoş olan şiirler ve nameli beyittir.*” şeklinde tanımlarken (Kunos 1925: 5), Anadolu sahasındaki ninniler üzerine en kapsamlı çalışmayı ortaya koyan Amil Çelebioğlu da *Türk Ninniler Hazinesi* adlı başucu kitabı niteliğindeki eserinin Giriş kısmında ninniye şöyle tarif etmektedir:

“*Ninniler, en az iki-üç aylıktan üç-dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki halet-i ruhiyesini mahiyette, umumiyetle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir.*” (Çelebioğlu 1995: 9)

Şükrü Elçin, *Türk Halk Edebiyatına Giriş* adlı eserinde ninniye; “*Ninni, çocuk emzirilip kundaklandıktan sonra, salıncakta, beşikte veya kucakta sallanıp uyutulmaya çalışılırken tizden pese doğru söylenen bir ezgidir; çocuğun ağlamasının durması veya uyuması ile nihayet bulur.*” şeklinde tanımlamıştır (Elçin 2007: 271).

Doğan Kaya'nın *Anonim Halk Şiiri* adlı eserindeki tanımı ise şöyledir: *Ninniler uyutulmaya çalışılan çocuğa veya çocuğu hoplatıp severken söylenen ve birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları ihtiva eden; çoğunlukla dört mısra ile söylenen ve mısra sonlarına birtakım klişe sözler ilave edilerek ezgi ile terennüm edilen manzum sözlerdir* (Kaya 1999: 341).

Bu tanımlardan hareketle biz de ninniye şu şekilde tanımlamak istiyoruz:

“*Annenin bebeğiyle diyalogda olduğu her an ve her yerde yaratım ortamı bulan, anneler tarafından bebeklerini uyutma, onları yatıştırma, sevgi gösterme, onlarla dertleşme vs. fonksiyonlarının yanı sıra bebeğe kültürel değerlerin aşılandığı, hece ölçüsüyle dörtlükler hâlinde olabileceği gibi ölçüsüz de icra edilebilen, ikilemeler ve formel ifadelerle ahengi sağlanan ve ezgili söylenen kısa ve yoğun olan sözlü yaratmalara ninni denir.*”

Türlerin daha anlaşılır kılınabilmesinin yolu hiç şüphesiz onların tasnif edilmelerinden geçer. Tasnif etme, incelenen konunun ait olduğu saha içindeki yerini ve kendisine ait temel özelliklerini göstermede etkili bir metottur. Bundan hareketle, yurdumuzda da çeşitli araştırmacılar ninni için çeşitli tasnif denemeleri yapmışlardır; ancak ninniler genellikle “türkü” kavramı için-

de değerlendirilmiştir. Mesela Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde türküleri sınıflandırırken ninnileri “Lirik Türküler” başlığı altında incelemiştir (Boratav 2013: 153-156).

Yazılı kaynaklarımızda ninnilerle ilgili ilk tasnif, Şevket Beysanoğlu tarafından yapılmıştır. Bu tasnifte ayırıcı unsur cinsiyete ve icra şeklidir.

1.Bebeği uyuturken söylenen ninniler. Bunlar ikiye ayrılır:

a- Kız çocuğu için söylenen ninniler;

b- Oğlanlar için söylenen ninniler;

2.Bebeği kundaktan açıp kucakta hoplatırken söylenen ninniler (Beysanoğlu 1943: 156).

Ninniler konusunda ikinci bir tasnif denemesi de Osman Turgut Pamirli’ye aittir ve Pamirli’nin tasnifi de şu şekildedir:

1.Çocuğu uyutmak için ona hareket vererek, kış, kış, hu, hu, dandin, dandin, eee, ööövve, tarzında deyişler;

2.Yavrunun cinsiyetine göre tertiplenmiş ninniler;

3.Bebeğin ilk emekleme koşma hareket ve faaliyetlerinde söylenen ninniler;

4.Çocuk evindeki ölüm, çocuğun ölümü, hastalık gibi elim aile faciaları insanlar, bilhassa anne ruhu üzerindeki tesirde ninnilerde kendini göstermiştir.

5.Kendisinden küçük çocukları kıskanarak huysuzluk yapan çocuklar için söylenen avutucu ninniler;

6.Diş çıkarma hadisesinde söylenenler.

7.Alışkanlık hasebiyle ninni ile uyumağı itiyat edinmiş yetişkin çocuk ninnileri (Pamirli 1946: 7).

Amil Çelebioğlu ise, ninnileri muhteva yönünden ele alarak iki farklı tasnif sunar:

1.Kız çocukları için söylenen ninniler;

2.Erkek çocukları için söylenen ninniler;

3.Hem kız hem erkek çocukları için söylenen ninniler.

Veya

1.Çocuğu uyuturken söylenen ninniler;

2.Bebeğin kundağını açıp hoplatıp onu sevmek için söylenen ninniler; hoplamalar, okşamalar; avutmaçlar;

3.Bebeğin emeklemesi, yürümesi, konuşmaya başlaması, dişinin çıkması vs. dolayısıyla söylenen ninniler, okşamalar;

4.Çocuğun veya yakınlarının hastalanması, ölümü sebebiyle söylenen ninniler

gibi çeşitli şekillerde veya yer yer birleştirerek tasnif etmek mümkündür. Çelebioğlu, ninnileri muhtevaları bakımından

- 1.Dini, kudsi ve fikri mahiyette ninniler;
- 2.Efsane ve ağıt türünden ninniler;
- 3.Dilek ve temenni mahiyetinde ninniler;
- 5.Sevgi ve alaka ifade eden ninniler;
- 6.Şikâyet ve teessür ifade eden ninniler;
- 7.Ayrılık ve gurbet ifade eden ninniler;
- 8.Va'd mahiyetinde ninniler;
- 9.Tehdit ve korkutma mahiyetinde ninniler

şeklinde tasnif etmektedir (Çelebioğlu 1995: 20).

Günümüze daha yakın araştırmacılar ise, ninninin hem tür özellikleri bakımında hem de diğer türlerle (ağıt gibi) olan ilişkileri noktasında bir tasnif sunmaktadırlar.³

Yapılan sınıflandırmalardan hareketle, ninnilerin, türkülerin bir kolu sayılması veya ağıt gibi nitelendirilmesi yadsınamaz bir gerçektir, diyebiliriz. Zira, sözlü ürünler arasında çok güçlü bir bağ vardır ve türler arası geçişler olağan bir durumdur. Ninni ezgisinin sessiz modda, sakın bir ses tonuyla kulağa çalınması ninnilerin genel özelliğidir. Ancak, ninnilerde annelerin içinde buldukları her ruhsal durumu görmek mümkün olduğundan, anneler bazen bu terennümleri biraz daha içli ve duygusal bir çizgiye taşıyıp ağıta yaklaştırebilmektedir. Annenin içinde bulunduğu sosyo-kültürel olgu ve değerler, çoğu zaman annenin toplumda tek kalmasına ve çocuğu dışında sığınacak güvenli bir liman bulamayışına neden olabilir. Aile içinde yaşadığı gerginlikler, serzeniş ve kaygılar ninni vasıtasıyla bebeğe aktarılır. Şu da var ki, ninnilerin genel itibarıyla bebeği uyutmak, yatıştırmak... gibi niyetlerle söylenmesi bir yana, bebeği olmayan annelerin varlığı da unutulmamalıdır. Çünkü bebeği olmayan veya olduktan sonra bebeğini kaybeden annelerin nidaları da ninnilerde kendine yer bulur. Nitekim Anadolu'daki taş bebek efsanelerinin esin kaynağı budur. Denilebilir ki, ninnilerdeki konuların annenin ruh hâline göre

3 "Halk Şiirinde Türkü" adlı çalışmasında, Ali Yakıcı, türkülerini konu bakımından sınıflandıran tür olarak tanımlanan ninni ve ağıtlara türküler içerisinde yer verir. Bir diğer araştırmacı Cahit Öztelli de, ninnileri "Bebek Türküleri" başlığıyla türkünün alt başlıklarından biri olarak ele alır. (Öztelli 1972: 401-420) M. Öcal Oğuz, "Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam" adlı eserinde, halk şiirinde konu ve ezgi arasındaki güçlü bağa dikkat çeker ve ninniyi "Ezgi ve Konu Ağırlığı Aynı Yoğunlukta Olan Türler" kısmına alır. (Oğuz 2001: 20) Doğan Kaya, "Anonim Halk Şiiri" adlı eserinde, önce ninnileri dört ana başlık altında toplar; Ayrıca Doğan Kaya, Çelebioğlu'nun dokuz maddelik sınıflandırmasını on dokuz maddeye çıkarmış, hece ve dize sayısını esas alarak yapılarına, diğer özelliklerine bakarak da konularına, söylenen kişilere, söylenme zamanına ve ortamına göre yeniden sınıflandırmıştır. (Kaya 1999: 343-377)

şekillenmesi, onun bir tür olarak değerlendirilmesi noktasında diğer türlerle kaynaşmasına sebep olmuştur

Anne karnındaki bebeğin annenin fiziksel ve ruhsal durumundan etkilenmediği, bugün bilim adamları tarafından da onaylanmış bir durumdur. Çocuğun anne rahmine düşmesiyle başlayan anne-bebek ilişkisi, doğum sonrası farklı bir yönde gelişerek devam eder. Bu sebeple annenin bebekle olan diyalogu ve bu amaçla ninniler vasıtasıyla kurduğu bağ ninni türünün önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda ninniler, annelerin bebekleriyle iletişimlerini sağlayan en önemli araçtır. Anne bebeğine söylediği ninnilerle bebeği yatıştırır ve onun kendisini güvende hissetmesini sağlar. Ritimle söylediği dörtlüklerle çocuğunun ruhunu da besleyen anne, ninni vasıtasıyla çocuğuna olan sevgisini ve ilgisini de ifade eder.

Bebeklere uyandıktan sonra yani uyanıkken okunan ninniler ise konunun dikkat çekici bir başka boyutudur:

*Elma attım yuvarlandı,
Gitti besişe dayandı,
Bebek uykudan uyandı,
Nenni bebek bebek,
Nenni yavrum yavrum,
Nenni kuzum,
Kuzum nenni oy! (Demir 2008: 227)*

şeklinde gördüğümüz ninni örneğinde olduğu gibi ninnilerin ilk yaratıcıları annelerdir. Ancak, bebeğe ninni başka yakını tarafından da söylenebilmektedir. Anne, ninniye icra ederken mevcut ninnilerden yararlanabileceği gibi yeni bir ürün de ortaya koyabilir. Anneler sadece olumlu duygularını değil içinde bulunduğu ortama göre yaşadığı sıkıntıları da bebeğine söylediği ninnilerle ifade edebilmektedir. Bu tür ninnilerde yakınma ve serzeniş hâkimdir. Bir bakıma, bu yolla anne de rahatlamış olur. Kısaca ninniler annenin hem çocuğa hem de kendisine özgü duygu-düşünce ve beklentilerini aktarması açısından önemi bir yere sahip yaratmalardır. Ayrıca ninnilerdeki kültürel unsurlar çocuğun kendi kültürünü tanımasında ve özümsemesinde yapı taşı oluşturur.

Türk halk ninnilerinin tanımlanmasında icracının nitelikleri ve icra edilmiş koşulları, onların ayrı bir tür olarak ifade edilmesinde etkin rol oynamaktadır. Genel anlamda kadınlar tarafından söylenen ninniler, kadın dilini ve toplumsal cinsiyet rolünü yansıtan bir tür olmanın yanı sıra ataerkil yapının şekillendirdiği kadın algısı, ninni metinlerinde kendini göstermektedir. Sosyal ve kültürel değişimlerin kadın üzerindeki izdüşümünün açıklıkla görüldüğü nin-

niler, her kültür ortamında varlığını sürdürmüş, çeşitlenmiş ve annenin kimliğine yönelik verileri içinde barındırmıştır (Çek Cansız 2011: 62).

Bunlara ilave olarak, Anadolu köylerinde çocuklu evlere giden ünlü ninnicilerin ninni yakıp söylediklerine dikkat çeken bir çalışmadaki tespitler son derece ilgi çekicidir. “Ninnici” kavramını dile getirildiği yazıda, ninnici ninnilerin yeni doğan taze çocuklu evlere giderek ninni yaktıkları/söyledikleri ve ninnileri dinleyen annenin de bunları unutmadığı ve zamanla da yaygınlaşarak anonimleştikleri belirtilmektedir (Uğurlu 2012: 91).

Ninnilerin konularının, tasniflerde de gördüğümüz üzere oldukça geniş olması, annenin içinde yaşadığı toplumdaki durumuyla bağlıdır. Ayrıca her ne kadar ilk düşündürdüğü anlam uyku da olsa ninniler bebekle annenin özel bir iletişim bağı olduğu için her an söylenebilmektedir. Zira, anne kendini en güzel şekilde ifade etme imkanını bu yolla bulur. Bu sebeptendir ki ninniler hayatın her yönünü yansıtan bir tür olarak karşımıza çıkarlar.

Genellikle kadınlar tarafından icra edildiği için kadınların duygu ve düşüncelerini ihtiva eden ninnilerde, kocanın başka bir kadınla daha evlenmesi kadınların katlanması en zor durumlardan biri olarak ifade edilmektedir. Yaygın olarak “kuma” kelimesiyle adlandırılan bu durumun Türkiye Türkçesindeki diğer adı “ortak”, Özbek Türkçesindeki de “kundoş” olup ninnilerde kuması olan kadının ıstırabı da yer almaktadır. Bunun dışında baba, kız çocuk doğurduğu için anneyi döven koca konusu da ninnilerde işlenir (Uğurlu 2012: 124). Bir anlamda anne, kadın olmanın getirdiği tüm zorlukları da dile getirir böylece. Kısacası, kadının hayatında olan her şey ninnilere yansır, demek mümkündür.

Genelde dörtlüklerden oluşan halk edebiyatı ürünlerinde, aliterasyonlar, ses tekrarları, kafiye ve rediflerle akıcılığın sağlanması ve aktarımın kolaylaştırılması da amaçlanmaktadır. Bu unsurlara dikkat edilerek ortaya konulan sözlü yaratmalar, ürün yazıya geçmiş olmasa da büyük ölçüde nesilden nesile aktarılmıştır. Bu sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmemiş olması ve her söyleyenin kendinden bir şeyler katması, sözlü ürünün varyantlaşması sonucunu doğurmuştur. Ninnileri de bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

Ninnilerin müstakil bir tür olarak değerlendirilememesi, onun sadece bebeği avutmak için söylenen basit teselli cümleleri sayılmalarından olsa gerektir. Hâlbuki ezgiyle, kafiye ve rediflerle süslenen, kulağa hoş bir seda şeklinde yansıyan ninniler, içinde barındırdıkları dil mirası ve kültürel unsurlarla gelecek kuşakların kendi kültürünün bilincinde bir nesil olması için anneler tarafından saçılan tohumlardır. Elbette ki bu tohum meyvesini hemen veremeyecektir. Ancak çocuk büyüdükçe bilinçaltına işlenen bu ezgilerdeki bilgileri edinmiş ve özümsemiş olacaktır.

Bu arada, ninnilerin ve ninni söyleme geleneğinin, halk şiirini yaratma ve geliştirmedeki rolüne de işaret etmek istiyoruz:

Henüz, kelimeleri tanıma, telaffuz etme ve cümle kurmakta zorlanan küçükler, oyunlarını kendi oluşturdukları bir ritim ve ezgi eşliğinde sürdürebilmektedir. Yani söze önem verilmezken, ritim ve ezgi aksatılmadan terennüm edilmektedir. Bir başka deyişle, çocuk, anlamlı ifadeyi ritim ve ezgiye feda etmektedir. Söylenen şey ne olursa olsun, ritimden asla taviz verilmemektedir. Ayrıca, yaptığımız gözlemlerle, çocukların daha çok $4+3=7$ ile $4+4=8$ heceli mısraları tercih ettiği kanaatine ulaşmış bulunmaktayız. Çocuk, önce ritim ve ezgiyi oluşturmakta ve bunu “lay-lay” gibi bir ünlemlerle seslendirmekte, daha sonraki gelişmelerde kelimeleri bu kalıba yerleştirmektedir (Kıraç 1997: 39).

Ninni sadece bizde değil bütün Türk dünyasında önemli bir türdür. Bu türü diğer Türk boylarında bizdeki gibi genelde ses tekrarıyla oluşan sözcükler kaşılır.

Ninniye diğer Türk boylarında “layla”, “laylay”, “sengildek yırı”, “elle”, “elley”, “nene”, “besik cırı”, “aldehy aldehy”, “ayya”, “huvdi” gibi isimler verilmektedir (Kaya 1999: 339).

Özbekler ninni türünü “alla” sözüyle karşılamaktadır. “Layla” kelimesi de ninni anlamını taşımaktadır.

Alla, 1. ninni, 2. kucaklaşmak anlamını taşımaktadır (O’zbekcha/İngilizceha Lug’at, 2005:9).

Bir başka Türkçe-Özbekçe sözlükte alla, birinci anlamıyla ninni olarak karşımıza çıkarken allanın yardımcı fiillerle kullanımı da “alla bol-“; takla atmak, takla atarak düşmek, “alla kıl-“; evirip çevirip yere yıkmak, kaldırıp yere yıkmak (güreşte vs.), tufaya düşürmek, ustaca kandırmak anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı sözlükte “allala-“ fiili ninni söyleyerek uyutmak şeklinde ifade edilmiştir (O’zbekcha-Türkcha Lug’at, 2016: 29).

Başka bir sözlükte, yine alla sözü üç anlamda verilmiştir:

1. *Çocuğu uyutma sırasında solist üslubuyla söylenen türkü. Özbek, Uygur, Tacik halkları arasında alla adıyla geçer. Gelenekte sıradan ezgiler, bazen de konuşur gibi söyleme tarzında beşik veya salınacağı sallama hızına uygun olarak icra edilir. Metni, esasen, dörtlü; icra üslubu serbest, doğaçlama şiirdir. Alla annenin çocuğa olan sevgi ve muhabbeti, ümit ve arzuları, iyi niyet ve dileklerini anlatmanın yanı sıra ruhi durumları da ifade eder. Bu sebeple bazen alla numuneleri ağıt ahengine yakın bir çizgide olur.*

2. *Çocuğun beşik döneminde beşiği sallayan kadınlar tarafından söylenen türkü. İcra özellikleri bayram merasim keyfiyetine uygun; tören dairesi usulünde söylenmesi mümkün.*

3. Özbekistan'ın bazı hudutlarında *alla* adı denilen merasim türküleridir. Masi, Buhara vilayeti Alat ve Karakol tarafları ve de Hazerm'de cenaze merasimi sırasında kadınlar (veya özel çağırılan allacı) tarafından irticalen söylenen türkü ve bir başka tahminlere göre; *alla* sözü "Allah" sözünden gelip, Yaradandan çocuğu kendi himayesine alıp koruması dileğine bağlanmıştır (Özbekistan Millî Ansiklopedisi: 349).

Ebu Ali İbni Sina meşhur eseri *Tıp Kanunları* kitabında allanın çocuk terbiyesindeki önemi hakkında şunları yazmaktadır: "Çocukların mizacını güçlendirmek için iki şeyi kullanmak gerek. Biri çocuğu sakın sakın sallama, diğeri de uyutmak için kullanılan geleneksel müzik ve allalardır. Bu ikisini kabul etme miktarına bakarak çocuğun bedeni ile beden eğitimine ve ruhu ile müziğe olan yeteneği ortaya çıkar." (İmamov vd. 1990: 287-288)

Özbek bilim adamları "alla"ları ağırlıklı olarak *beşik koşukları* içerisinde değerlendirmişlerdir⁴. Esasen Anadolu sahasında olduğu gibi Özbek sahasında da allalar "Türkü" başlığı altında tasnif edilmektedir.

Büyüklerin, çocukları nazlama şiirleri yaratmaları olan alla, "dua", "nazlama", "avutma" ve "kızma" gibi nazlama motifine ilmek ilmek bağlı türler olarak anne edebiyatı tarzında şekillenmiştir. Böyle söylenmesinin sebebi şudur; bu türlere mensup eserlerin icadkarları ve icracılarında anneler başrol oynamıştır. Bu hususiyetlere göre, G. S Vinogradov, H. P. Andreyev, V. İ. Çiçerov ve S. G. Lazutin çocuk şiirini çocuk edebiyatı hazinesine dahil etmişlerdir. Ama şu aşikâr ki çocuk şiiri, çocukları sevgiyle korumaktan ibaret olup müşterek motife sahiptir. Fakat onu çeşitli yaşlardaki çocuklara da söylemek mümkündür. O çocukları terbiye maksadına da sahiptir. Bu çocuk şiirinin ilk fonksiyonudur. V. P. Anikin, E. V. Pomeranseva, V. A Vasilenko ve M. N. Melnikov bu fonksiyonel hususiyete göre çocuk şiiri çocuk folklorünün yapısal kısmı niteliğinde oluştu demişlerdir. Bu gayet doğru bir bakış açısıdır. Zaten, sanki genetik esasa dayanıyor gibi büyükler çocuklara mahsus bedii edebiyat yarattılar. Bu hadise çocuk edebiyatı diye adlandırılmıştır. (İmamov vd. 1990: 288) O hâlde büyüklerin çocuklara hitap eden allaları, "dua", "avutma", ve "kızgınlık", çocuk edebiyatına dâhil edilmesi ve tahlil edilişi ilmi bakımdan doğru düşünülmüştür.

Allalar, Özbek geleneğinde çocukların emzikli döneminden üç yaşını doldurduğu ana kadar söylenmektedir (İmamov vd. 1990: 288). Çocuğun üç yaşına gelinceye kadar allanın söylenmesi belki de allayı *beşik türküsü* kategorisine sokan en önemli argümandır. Özbek bilim adamları allanın ne zaman ortaya çıktığı hususunda kesin bir bilgi vermemekle beraber annenin sezgisel olarak bebeğin sadece yeme-içme ve gündelik ihtiyaçlarını karşılamının ye-

4 Ahuncan Safarov, "Özbek Balalar Poetik Folkloru" adlı eserinde *beşik koşuklarının* içine "allalar"ı dâhil ederken Çani Cahangirov, "Özbek Balalar Folkloru" adlı çalışmasında allaları "beşik koşukları" başlığı altında değerlendirmiştir.

tersiz olduğunu anladığı vakit ortaya çıktığı görüşündedirler. (İmamov vd. 1990: 288-295)

İmamov, Mirzayev, Sarımsakov, Safarov *Özbek Halk Poetik İcadı* adlı eserlerinde allaları kompozisyon bakımından “tek teması olan allalar” ve “tek teması olmayan allalar” şeklinde ikiye ayırmaktadırlar:

Tek temalı allalar: Bunlara allanın tekâmülünü tamamlamış numuneleri demek doğru olur. Bu türdeki allalar tek temaya sahip, bütün bentlerdeki şiirsel maksatla merkezde toplanan hayati olaylar içeren durumları ifade etmekten ibarettir.

Tek teması olmayan allalar: Bir bütün tema hâlinde görünmemesiyle ayrılır. Bu tipteki allalarda her bir bent kendine has müstakil, bütün motif, bütün mazmuna sahiptir. Lakin müstakil oluşu dıştaki şekli, sadece, çünkü mazmun mantığı, birebir çocuğa hitap edişi sebebiyle birkaç bent tek sıraya dizilmiş hâldedir. Bentler arasındaki mantıki bütünlüğü vezin, kafiye, redif ve nakarat gibi bedii vasıtalar güçlendirmektedir (İmamov vd. 1990: 288-295).

Özbek bilim adamları allaların bebeğin bilişsel gelişimine katkısı olduğunu, anne ile bebeğin ruhsal ilişkisini düzene soktuğunu ifade etmektedirler.

2. Anadolu ve Özbek Sahası Ninnilerinin Ortak Özellikleri

Yukarıda Anadolu ve Özbek sahasındaki ninnileri tanım, işlev ve içerik bağlamında ayrı ayrı değerlendirmeye çalıştık. Şimdi de makalemizin asıl konusuna geçecek, söz konusu iki sahadaki ninnileri yapı-şekil, konu-içerik ve işlev yönleriyle değerlendirip ortak özelliklerini ortaya koymaya çalışacağız.

Amacımız bağlamında “*Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*”, “*Türk Ninnileri*”, “*Türk Ninniler Hazinesi*” adlı kitaplarla “*Türk Dünyasında Ninni*” adlı doktora tezinden ninni metinlerini kullanacağımızı belirtmek yerinde olacaktır.

2. 1.Yapı ve Şekilleri Bağlamında

Özbek allalarında redif olmazsa olmazdır: Alla sözü her bir satırda veya satır altında, bazen ise birleşik şekilde (alla-yo, alla tarzında) tekrarlanır. Bazen de birleşik şekli dördü ya da üçlüden sonra nakarat vazifesini yerine getirip allanın tesirini sağlar. Alla sözü birinci satırda hem başta hem sonda, ikincide; birinci satırın başında ve ikinci satırın arasında, bazen bentte; birinci satırın başında ve en sondaki satırın arasında tekrarlanıp kompozisyon kalıbını oluşturan zincir vazifesini de görür (İmamov vd. 1990: 290).

Anadolu sahasındaki ninniler de tıpkı Özbek sahasında olduğu gibi ses tekrarlarını önemser. Ninnilerin sonuna veya aralarına çoğu defa “*Ninni yavrum ninni*”, “*Nen nen nen*” gibi tekrar kalıpları eklenerek hem fonetik bakımdan hem de ahenk unsurları açısından birliktelik sağlanmaya çalışılır.

Ällä balam ällä-ya *Ninni yavrum, ninni ey,*
Dikir-dikir oynasın *Tipiş tıpiş oynasın,*
Tikän sengä kirmäsin, *Diken sana batmasın,*
Közi xalli bändäning, *Gözü benli kölenin*
Közi sengä tegmäsin, *Gözü sana değmesin*
Ällä-ya, ällä. *Ninni ey, ninni.*

(Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi 2007: 685)

Kurban olurum sana,
Gonca güllerin bana,
Bir küleke yığım var,
Oğmaç ederim sana,
Ninni benim kuzum ninni!
Ninni benim kuzum ninni! (Demir 2014: 474)

Yukarıdaki her iki ninni de, 4+3=7'li hece ölçüsüyle başında ve sonunda tekrar edilen formel ifadelerle zenginleştirilerek bent nazım birimiyle ve aaba şeklindeki kafiyeye yapısıyla oluşturulmuştur. Tabii ki, formel ifadeler göz ardı edilirse her ikisinin de dörtlük biçiminde olduğu gözükecektir. Nitekim genel itibarıyla de bu nazım birimi kullanılmaktadır. Dahası hem Anadolu hem Özbek sahası için 7'li hece ölçüsünün yanı sıra 8'li, 9'lu ölçüler de kullanıldığı gibi serbest vezinle de söylenen ninniler mevcuttur. Örneğin;

Yıllar ötib tonlär-a, ällä, *Yıllar geçtikçe elbiseler ey, ninni,*
Çok-çakidän sökilär, ällä. *Parça para olup sökülür,*
Därlär köçib adämğä, *Dertler çökünce insana, ninni,*
Qaddi yaydäy bükilär, ällä, *Beli bükülür yay gibi, ninni,*
Çaklär tikkän anängmen, ällä, *Parçaları diken annenim, ninni,*
Qadlär bükkän anängmen, ällä *Beli bükülen annenim, ninni,*
Yaşlär tökkän anängmen, ällä, *Yaşlar döken annenim, ninni,*
Etdän çökkän anängmen, ällä, *Üzüntülere gark olmuş annenim, ninni,*
Atdäy hürkkän anängmen, ällä, *At gibi ürkmüş annenim, ninni*
Gamlär çekkän anängmen, ällä, *Gamlar çekmiş annenim, ninni,*
Sengä ätäb bir havli, ällä, *Senin için bir avlu yaptırmış, ninni,*
Tallär ekkän anängmen, ällä, *Söğütler dikmiş annenim, ninni,*
On yıl yurdim boydaqdäy, ällä, *On yıl gezdim bekar gibi, ninni,*
Minilmägän yäydaqdäy, ällä, *Binilmeyen eğersiz at gibi, ninni,*
Nar deb äsli tilavdim, ällä, *Aslında nar isterdim, ninni,*
Xuda berdi taylaqdäy, ällä, *Allah bana küçük bir tay verdi, ninni*
Tolişgän aydäy bolsin, ällä, *Dohunay gibi olsun, ninni,*
Suv aqar saydäy bolsin, ällä, *Suyu akan çay gibi olsun, ninni,*
Hatämtay bayäy bolsin, ällä, *Zengin cömertler gibi olsun, ninni,*
Ällä-ya, ällä. *Ninni ey, ninni.*

(Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi 2007: 686-687)

Aynı duruma Anadolu sahasından da rastlarız:

*Ninni derim gülüme,
Hasbahçe bülbülüne!
Ağzı mürekkep hokkası,
Dudakları bahçe kirazı,
Dişleri Hürmüz incisi,
Burnu Medine hurması,
Yanakları misket elması,
Kulakları kuş yuvası,
Gözleri benzer bademe,
Kirpikleri nergis çiçeği,
Kaşları katipkalemi,
Alın meydan sofrası,
Saçları bezzazistan ipeği!* (Çelebioğlu 1995: 262)

Yukarıdaki ninniler serbest vezinle terennüm edilen sözlü ürünlere sadece birer örnektir. Bu örnekler elbette çoğaltılabilir. Dikkat edilirse her iki sahadaki örneklerde de dil oldukça sade bir yapı arz etmekte, redif, kafiye gibi unsurların dışında ahenk, ses tekrarları ve aliterasyonlarla sağlandığı görülecektir.

2. 2. Konu ve İçerikleri Bağlamında:

Aşağıdaki Özbek sahası ninnilerinin ilki annenin çocuğunu uyutmak istemesini konu edinirken diğer ikisi de annenin geleceğe dair çocuğuyla ilgili dilek ve isteklerini anlatmaktadır.

<i>Ällä-ya, ällä, Uxläb meni avutgin, Körpälärni kavutgin. Közingni uyqu bassin, Anäng şorvâni assin, Ällä-ya, ällä.</i>	<i>Ninni ey, ninni, Uyutup beni avut Yorganları kapat. Gözünü uyku bassın, Anan çorbanı ısıtsın, Ninni ey, ninni.</i>
--	---

(Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi 2007: 685)

<i>Anäsining yoldaşi, ällä-ya Atäsining qoldaşi, ällä-ya Yoldaşimgä yol bolsin, ällä-ya Yol degäni mol bolsin, ällä-ya Ällä-ya, ällä.</i>	<i>Annesinin yoldaşi, ninni ey, Babasının yardımcısı, ninni ey, Yoldaşıma yol olsun, ninni ey, Yol dediğin bol olsun, ninni ey. Ninni ey, ninni.</i>
---	--

(Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi 2007: 685)

<i>Hoy, mening yârimşän Boynimdä tomârimsän. Qârângil keçälärdä Yänib turgän çirâgimsän.</i>	<i>Hoy, benim yarımşın, Boynumda duamşın. Karanlık gecelerde Yanıp duran ışığımsın.</i> (Aleviya ?: 51)
--	---

Bizde de durum farklı değildir. Yine Anadolu sahasından örnek aldığımız aşağıdaki satırlar aynı duygu ve dilekleri yansıtan birer örnektir.

*Elimle doğurmuşum,
Saçların yoğurmuşum,
Yavrum uyusun diye,
Baş ucunda durmuşum.* (Çelebioğlu 1995: 180)

*Uyusun da büyüsün ninni,
Tıpış tıpış yürüsün ninni,
Annesine su getirsin ninni,
Babasına su getirsin ninni.* (Demir 2014: 202)

Özbek ninnilerinde tek temalı ve tek temalı olmayan ninniler olduğundan bahsetmiştik. Anadolu sahasındaki ürünleri tasnif edenler, çoğunlukla konularına göre bu tasnifleri yapmış olsalar da ninniye tek konulu başlığına almışlardır.

*Kabak ekim kol attı,
Mevlam neler yarattı,
Anan da baban da çerden çöpten,
Seni Mevlam gülden yarattı,
Nenni yavrum nenni,
Nenni kuzum nenni,
Eee eee eee* (Demir 2014: 317)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere, bir ninnide hem övgü hem yergi bir arada yer alabilmektedir. Aynı örnekler Özbek sahasında da karşımıza çıkar.

*Alla Allâning hamdi, alla, -Ninni Allahın hamdi, ninni-
Sâçim dâryâlar bandi, alla. -Saçım nehirler bendi, ninni-
Man bu yurtli emasman, alla, -Ben buralı değilim, ninni-
Sensan âyâoğim bandi, alla. -Sensin ayağımın bağı, ninni-
Alla, alla, alla-ya, -Ninni, ninni, ninni-ya-
Canım bâlam alla-ya. -Canım yavrum ninni-* (Uğurlu 2012: 379)

Görüldüğü gibi her iki sahada da konu çeşitliliği annenin haleti ruhiyesinin yanı sıra bebeğiyle olan münasebeti ile oldukça yakından ilgilidir. Anne duygularını ve düşüncelerini anlattığı ninnilerle birçok düşüncesini bir arada da verebilmektedir. Tek fark biz bu tür ninnileri konusu sevgi, ilgi vs olan ninniler şeklinde ayırırken Özbek sahasında bunlar temalarının tekliği veya çokluğuna göre değerlendirilmiştir.

2. 3. İşlevi Bağlamında:

Ninnilerin ilk işlevinin bebeği uyutmak olması, her iki saha için de ortak bir durumdur. Tabii ki, bunun yanı sıra bebek uyandığında, ağladığında, huzursuzlandığında da ninni okunmaktadır. Ninni annenin bebeğine olan sevgi-

sini, ilgisini dile getirdiği doğaçlama ezgilerdir. Bu ezgilerde biz dua, sevgi, övgü, yergi, serzeniş gibi birçok duygu ve düşüncenin ifade edildiğini görürüz. Özbekler, bu duyguların aktarıldığı ninnileri, genel başlıkta “nazlama” olarak adlandırmışlar ve bu türden ninnilerin her an terennüm edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bir diğeri ise avutma olarak kaşımıza çıkar ki bu da yine “nazlama” içindedir. Dua ise, her anne babanın evladı için isteyeceği güzel ve iyi şeylerin tümünü ifade ederken Özbeklerde “kızgınlık” diye adlandırılan ninniler de annelerin üzüntülerini, serzenişlerini belki bizde olduğu gibi yakınma hatta beddualarını içeren ninniler olmalıdır. Nasıl adlandırılmış olursa olsunlar, her iki saha için de ninnilerin ortak işlevinin birincisi uyutmaksa, ikincisi ve şüphesiz en mühim işlevi ninniler yoluyla çocuklara ana dilin, millî ve kültürel değerlerin öğretiliyor olmasıdır.

Taglärning taşi, taşi ällä, Dağların taşı, taşı, ninni,
Amandir balam başı, ällä, Rahattır yavrumun başı ninni,
Kättä bolsa batırım, ällä, Büyüse yiğidim ninni,
Bolärmikän elbaşi, ällä, Olur mu ki halka yönetici

(Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi 2007: 685)

Qızıl gül gönçä-gönçä Kızıl gül gonca gonca
Yüräkdä därdim ançä Yürekte derdim var çokça.
Men äytäy sen qulaq sâl Ben söyleyeyim, sen kulak ver.
Tâ uyqugä bârgunçä Ta uykuya dalıncaya kadar
Yüzigim bâr toqqız köz Yüzüğüm var dokuz göz,
Düşmänlär qılär gäp-söz Düşmanlar söyle kötü söz
Düşmänlär qılsä gäp-söz Düşmanlar söylese de kötü söz.
Ayrılmäylik qâra köz Ayrılmayalım kara göz. (Razzakov 1967: 86)

Benim oğlum uyuyacak
Uyuyup da büyüyecek
Düşmanlarını öldürecek
Milletini güldürecek ninni (Kaya 1999:354)

3. Sonuç

1. Özbek ve Anadolu sahası ninnileri yapı-şekil bağlamında karşılaştırıldığında, hem dörtlük hem serbest ölçü ile söylenmesi ve kafiyenin daha çok ses tekrarları ve aliterasyonlarla sağlanmasının ortak noktalardan sadece biri olduğu anlaşılmaktadır.

2. Yapılan tasniflere yeteri kadar yansıtılmamış olmakla birlikte, her iki sahadan aldığımız örneklerdeki konu çeşitliliği son derece dikkat çekicidir. Bu da, Türk insanının farklı coğrafyalarda yaşasalar bile aynı kültürel kodlara sahip olmalarıyla açıklanabilir.

3. En büyük işlevi “uyutmak” olsa da, ninnilerimiz sevmek, avutmak, dilek ve temennilerini belirtmek, dertlerini veya sıkıntılarını dile getirmek gibi pek çok görevi yüklenmiş biçimde karşımıza çıkarlar. Ancak ninnilerin en büyük işlevi hiç şüphesiz “anadil”i ve millî kültürü hayat yolunun başındaki bireye öğretmektir, diyebiliriz.

4. Bütün türlerde olduğu gibi, Türk boylarına ait ninniler üzerinde de karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynaklar

- ALEVIYA, Müzeyana ?, *Özbek Halk İcadi, Taşkent. Fanlar Akademiyası.*
- BEYSANOĞLU, Şevket (1943), *Diyarbakır Folkloru*, Diyarbakır, Diyarbakır Halkevi Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (2013), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, BilgeSu Yayıncılık.
- CAHANGİROV, Ğani (1975), *Özbek Balalar Folklori*. Taskent, Okıtuvçı Nesriyatı.
- ÇEK CANSIZ, Songül (2010), *Ninnilerde Kadın Anlatıcının Sesi*, Ankara, Harf Eğitim Yayıncılığı.
- ÇEK CANSIZ, Songül (2011), “Ninnilere Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkie*, Volume 6/4, ss.61-75
- ÇELEBİOĞLU, Amil (1995), *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul, Kitapevi Yayınları.
- DEMİR, Necati (2008), “Avrupa’da Yaşayan 0-6 Yaş Grubu Tür Çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürünün Öğretilmesinde Kullanılabilecek Bir Materyal: Türk Ninnileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Volume 1/5, ss 224-240.
- DEMİR, Necati (2014), *Türk Ninnileri*, Ankara, Edge Akademi.
- ELÇİN, Şükrü (1998), *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- FARSAHOĞLU, Ayşe (2010), “Habibzade Ahmet Kemal’in Kahramanlık Temalı Ninni Şiirleri”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 44 Erzurum, ss. 157-181.
- FARSAHOĞLU, Ayşe (2011), *Türk Ninnilerinde İslâmî Motifler*, Konya, Mehir Yayıncılık.
- İMAMOV, Kamilcan. vd. (1990), *Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi*. Taskent, Okıtuvçı Nesriyatı.
- KASAPOĞLU AKYOL, Pınar (2014), “Kültürel Değişme ve Teknolojinin Etkisiyle Şekillenen Günümüz Ninnileri ve Ninni Dinletme Geleneği”, *Bilig*, S. 69, ss.127-142.
- KAYA, Âlim (2014), *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, Ankara, Pegem Yayınları.
- KAYA, Doğan (1999), *Anonim Halk Şiiri*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.
- KIRAÇ, Ekrem (1997), “Türk Halk Şiirinde Ritim, Ezgi ve Ninni Söyleme Geleneğinin Rolü”, (PAL). *Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.3, ss.38-43.
- KIRCI UĞURLU, Emine (2014), “Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Ninni”, *Millî Folklor*, Yıl 26, S.102, ss. 43- 52.
- KOZ, M. Sabri (2005), *Her Güne Bir Ninni*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

- KUNOS, Ignacz (1925), *Halk Edebiyatı Numuneleri: Türkçe Ninniler*, İstanbul.
- KUMTEPE, Görkem (2015), *Ninninin Çocuk Gelişimindeki Yeri ve Müzikal Öğeleri Açısından İncelenmesi*, Ankara, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KURTULUŞ, Meriç (2010), “Ninnilerde “Kadın Sorunu”na Bakış”, *Milli Folklor*, Yıl 22, S. 88, ss. 44-52.
- MAHMUD, Kaşgarlı (2006) *Divânü Lugâti’- Türk*, İstanbul, Kabcacı Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2001), *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- OKSAY, Ünsal (2007), *İletişimin ABC’si*, İstanbul, Der Yayınları.
- Özbekistan Milli Ansiklopediyası*, Alla Maddesi, Taşkent.
- ÖZTELLİ, Cahit (1972), *Evlerinin Önü*, İstanbul, Hürriyet Yayınları.
- PAMİRLİ, Osman Turgut (1946), “Türk Ninnilerinden Motifler”, *Türk Kadını Dergisi*, S.1, C.3.
- RAZZAKOV, Hoşimcan (1967), *Özbek Halk İcadi*, Taşkent, Gafur Gulam Namidaki Bedii Neşriyatı.
- SAFAROV, Ahuncan (1985), “Balalar Folklorida Havzak-Havzak.” *Özbek Balalar Poetik Folklori*, Taskent, Okituvçi Nesriyatı.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi (1990), *Ninni Bebeğim Ninni: Ninni Şiirleri Antolojisi*, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- TANRIBUYURDU, Gülçin (2015), “Klasik Türk Şiirinde Kadın Söyleminin İzinde: Şeref Hanım Dîvânı’nda Ninniler”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.1, ss: 112-120.
- The Central Asian Heritage Group, (2005), *O’zbekcha/İnglizcha Lug’at*, Taşkent.
- TORUN, Ali; YILDIZ, Kübra (2013), “Bir Eğitim Metodu Olarak Tehdit ve Korkutma İçeren Ninniler ve Bunların Jung’un ‘Ortak Bilinçdişi’ Kavramı Açısından Tahlili”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/8, ss.1313-1333.
- TÖKEL, Dursun Ali (2008), “Ninni Deyip geçme: Okusun da Öğrensın Ninni”, *Burucıye Dergisi*, Yaz 2008, S 2, s. 43-47.
- Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, C.VIII, Ankara:2007
- UĞURLU, Emine (2012), *Türk Dünyasında Ninni*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.
- UNGAN, Suat (2009), *İşlevsel Yönleriyle Ninni*, Ankara, Pegem Akademi.
- ÜŞENMEZ, Emek vd. (2016), *Özbekçe-Türkçe Sözlük*, İstanbul, Türk Dünyası Vakfı Yayınları.
- YAKICI, Ali (2014), *Halk Şiirinde Türkü*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- YILDIZ, Aynur (2009), *Prematüre Bebeklerde Emzik verme ve Ninni Dinletme Yöntemlerinden Total Oral beslenmeye Geçiş Süresi ve Emme Başarısı Üzerine Etkisi*, Erzurum, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- ZILLIOĞLU, Merih (2007), *İletişim Nedir?* İstanbul, Cem Yayınevi.